BİR YILDÖNÜMÜ

MUSTAFA RAKIM EFENDİ

Yazan:

M. TAYYİB GÖKBİLGİN

Geçen hafta büyük bir sanatkârımız, yazı üstadı hattat Kadıasker Mustafa Rakım Efendinin ölüm yıldönümü idi. Muhterem Prof. Dr. Süheyl Ünver'in Topkapı sarayı müzesindeki çalışma muhitinde, bu vesile ile, bir kısıh tarih müntesibi ve sanatseverin iştirak ettiği, mütevazi bir tören tertip ederek onu eserleriyle ve şahsiyetiyle yaşatmaya çalışması, bizi, bu yıldönümü üzerinde durmaya ve Dünya okuyucularına bu değerli sanat adamımızı bir defa daha hatırlatmaya sevketti.

Kadıasker Mustafa Rakım fendi bundan 128 yıl önce, 25 mart 1826 da (15 Şaban 1241) İstanbulda, 70 yaşında olduğu halde vefat etmişti (1). Ancak, bu münasebetle, onun, kendisinden 58 sene önce vefat eden bir adaşını ve meslekdaşını burada zikretmeden geçemiyeceğiz.

Filhakika, Müstakim zade, Aşık Paşa camii taraflarındaki Taş mektepte yazı muallimi olduğu için, Taşmektepli diye tanınan XVIII. asır hattatlarından Mustafa Rakım Efendiyi bize tanıtmakta ve onun da 28.1.1768 de vefatını haber vermektedir. Kalem ve kâğıt işlerine Padişahın beratı ile nazır bulunan bu zatın, diğer eserlerinden başka, yüz kadar Kur'anı Kerim'in müstensihi o'duğunu da yine ondan öğreniyoruz.

Aslen bir Karadeniz çocuğu olan ikinci ve çok daha fazla şöhretli hattat Mustafa Rakım Efendi Ünyede doğmuştu ve Mehmet Kaptan adında birinin oğlu idi. Çocukluğunda ağabeysi İsmail Zühtü Efendi ile İstanbula gelmiş, tahsile başladığı gibi hattatlığa da çalışmıştı. Bunun, Taşmektepli adaşının vefatında oniki yaşında bulunduğu düşünülürse, ona az bir müddet talebe olabileceği hatıra gelmektedir.

Fakat bu hususta ne Lûtfi Efendi ve Cevdet Paşa, ne de, şimdi bahsedeceğimiz, ölümü hakkındaki mersiye böyle bir münasebetten bahsetmemekte, bu sahada ders aldığı üstadlarının sadece büyük kardeşi meşhur hattat İsmail Zühtü Efendi ile Derviş Ali olduğunu bi'dirmektedirler.

Kadıasker Mustafa Rakım Efendi kariyerine güzel yazı ile başladı. Sanatkâr yaradılışta bulunduğu ve iyi hocalardan bu vadideki kaabiliyetini de inkişaf ettirebildiği için İstanbulda devrin ricali tarafından aranıyor ve birçok konaklara hususi yazı dersi vermek için davet olunuyordu. Böylece yazıcı Mehmet Efendi, Reisülküttap Raşit Efendi gibi nüfuz'u ve kültürlü kimselere intisap etmişti.

Abdülhamit I zamanında bu vasıflariyle tanınan sanatkârımızın Selim III ün cülûsunda, onun müsaadesi ve iradesiyle resmini yapıp genç Padişaha takdim etmesi, daha büyük bir şöhret kazanmasına sebep oldu. Oldukça kifayetsiz bulunan hal tercümesi malûmatına, ölümünde hakkında yazılan mersiye yeni bazı şeyleri ilâve ederken bundan şöyle bahsetmektedir: "Yaptığı resmin Selim Sâlisin canlı sanıp: Görse Behzad-ı şehir mutlak düşerdi hayrete."

Mustafa Rakım Efendinin, hattatlığına ilâveten ressamlığı bir Rönesans hükümdarı olan genç Padişah üzerinde takdir his'eri uyandırmış ve onu müderrislik ru'usu ile taltif etmişti. Yine bu sayede Şehzade Mahmuda yazı dersi vermek imkânını da buldu. Daha sonra sikkei hümayun ressamlığına tayin edildi ve Mahmut II devrinde daima artan bir ikbal ve ihtiram mevkiinde yaşadı: 1809 da İzmir Mevleviyeti, 1814 de Edirne, iki sene sonra Mekke, 1818 de İstanbul ve nihayet 1820 de Anadolu pâyelerini aldıktan sonra 1823 de Anadolu Kadıaskeri oldu.

Nâzımı şimdilik meçhulümüz olan mersiye müellifi, onu ilim ve hikmete agâh gösterdikten sonra "şair-i nükteşinas, tuğrakeş ve ressamdı: Feth-i Mısra yazdığı tarihi şâbaş mithata" diye methetmektedir. Burada telmih edilen Mısır fethi tarihinin mahiyetini anlamak bizce mümkün değildir. Ancak, tuğrakeşlikte yeni bir tarz ihdas ettiğinin ve Sultan Mahmud'a sikke değiştirttiğinin ifade edilmesi onun sanat kudretine açık bir misaldir. Mustafa Rakım Efendi, sanat tarihçilerimizin ve bu arada muhterem Prof. Süheyl Ünver'in de işaret ettiği gibi hattat Hafız Osmandan kuvvetle mülhem olmuştu. Mersiye nâzımı bunun için şöyle demektedir:

"Hafız Osmanın murakka' kıt'a ve tomarların harf beharf tatbik için katlandı türlü zahmete". Onun Nusretiye camiine yazdığı bir süre kuşak ile mihrabın üstünde olan deve boynu çift dönüş, Cihangir camiine de nice âyet'er yazarak hüsnü hat kanunlarını millete örnek verdiğinden bahseden mersiye nâzımı "kudret-i üstada vakıf olmak istersen eğil: Git de bak Fatihteki elvahı sahip şöhrete" demktedir. Ona göre, Mustafa Rakım Efendinin şöhreti bütün islâm diyarında yayılmıştı ve her taraftan onu görmeğe geliyorlardı:

"Sıytı tuttu Asyayı Hindu Çin islâmları: Geldiler görmeğe fevç fevç katlanıp her kü'fete" kendisinden sonra o kudrette bir sanatkârın artık gelemiyeceğine de inanmakta ve şu kanaati izhar etmektedir: "Anlamaz hattındaki icazî şol nâpuhteler: Can verir âsarına vakıf olanlar san'ata". Mersiye nâzımının hattatların yıldızı olarak tavsif ettiği Kadıasker Mustafa Rakım Efendi ölümünden önce, her nedense, azl nikbetine uğradı ve çok geçmeden de vefatı vukubuldu ki, bunda teessürünün bir rolü olup olmadığını bilmiyoruz. Vasiyeti üzerine Karagümrük tarafında ve Zincirlikuyu civarındaki arsada defnolundu ve buraya sonradan onun namını taşıyan bir medrese yapıldı. Türbesindeki yazının kendi hattı olduğu söylenmektedir. O, eserleriyle ve mümtaz şahsiyeti ile Türk sanat tarihindeki müstesna mevkiini daima muhafaza edecektir.

(1) Yıldönümünü Prof. Ünver 23 mart olarak gösteriyorsa da Cevdet tarihi bunu 15 Şabanda (cilt XII, s. 141) bildirmektedir. Bu da 25 marta tesadüf etmektedir. Eğer Prof. Ünver'in zikrettiği 14 Şaban doğru olursa 24 martta vefatı vukubulmuştur demektir. Yine Cevdet Paşanın 70 yaşını bildirmesi de bize doğumunun da 1756 olacağı hakkında bir delil gibi görünmektedir.

TÜRK EKSPRES BANK

İstanbul Merkezinin mutad "Hafta Sonu" Keşidesi cumartesi günü Noter huzurunda yapılmıştır. Bu keşidenin 5 ALTIN ikramiyesini, Galata, Bankalar Han, No. 36 da 22612 numaralı hesap sahibi Selâhattin Dostol kazanmıştır.

YAPI ve KREDİ BANKASI A. Ş.

Yönetim Kurulundan:

Bankamız hissedarları, 29 mart 1954 tarihinde yaptıkları fevkalâde Genel Kurul toplantısında, Şirket sermayesinin "5" milyon lira arttırılmasını kararlaştırmışlardır.

Mevcut (10) milyon lira sermayenin % 50 si nisbetinde olan tezyidi sermayeye, esas mukavelenamemizin (18) ve Ticaret Kanununun (394) üncü maddeleri mucibince rüçhan haklarını kullanarak iştirak etmek isteyen hissedarlarımızın, sahibi bulundukları hisse senetleriyle birlikte en geç 15 nisan 1954 tarihine kadar Bankamız Genel Müdürlük veya şubelerine müracaat ederek iştirak beyannamelerini imza ve taahhüt miktarlarının tamamını defaten tediye etmeleri rica ve ilân olunur.

PİER İLE JAN — **GUY DE MAUPASSANT**